

K DĚJINÁM ČESKÉ STÁTNOSTI VE 14. STOLETÍ*

Emanuel Michálek

V hlavním referátu prof. Vaněček podnětně upozornil na to, že předmětem právněhistorického zkoumání musí být nejen vývoj politické a právní kultury, ale také politické a právní ideologie minulosti ve spojitosti se společenskou dynamikou a s procesem politických dějin.

Příkladem takové dějinné závažné politické ideologie jsou slovan-
ské koncepce kronikářů doby Karla IV. Tehdy se slovan-
ské vědomí začalo projevovat v písemnostech královské kanceláře i ve výkladech kronikářů
mnohem intenzivněji než dříve. Bývá spojováno s tradicí velkomoravskou
a využíváno pro soudobé politické koncepce.

V tomto směru je zvláště důležitá Česká kronika Pulkavova, jednak
proto, že slovan-
ským poměrům věnuje relativně značnou pozornost, jed-
nak pro svůj blízký vztah k politickým koncepcím panovníckého dvora.
Ve shodě se svědectvím kroniky samé uznává i moderní historiografie,
že Pulkavova kronika vznikla z podnětu Karla IV. a nese stopy jeho vli-
vu, zvláště ve výběru a uspořádání historické látky.¹⁾ Historická cena
Pulkavovy kroniky tkví především v koncepci dějin českého státu. Hlav-
ní tendence Kroniky jsou dobře patrné např. z Pulkavova líčení o pře-
vodu moravského království, podle analogie tzv. *translatio imperii*, do
Čech za krále Vratislava: "skrze ciesařovo vypovědění i potvrzdenie i
učinění Vratislav dostojenstvím králové koruny byl jest povýšen;
a tuž ihned ciesařským ustavením... zjednal a ustavil jest tak,...aby
v českú zemi královstvie převedeno bylo a z moravské pak země, aby je-
mu, točíš Vratislavovi, i budúcím jeho věčně markrabstvie poddané bylo
i s Polskem i s Ruskem i s jinými vévodstvými, i s zeměmi, kteréž ně-
kdajšieho času k Moravě jsú příslušely, plnú mocí i plným panstvím i
vším poslušenstvím poddány byly a mocně podrobeny" (PulkR 59a).

x) Z diskusního příspěvku na právněhistorické oborové konferenci konané 17.-18. října
1972 v Brně. Viz hlavní referát v časopise Právník, roč. 1973.

1) M. P a u l o v á, *L'idée cyrillo-methodienne dans la politique de Charles IV et
la fondation du monastere slave de Prague*, *Byzantinoslavica* 11, 1950, 178; R. H e c k ,
Problem słowiański w średniowiecznej historiografii czechkiej, *Europa-Słowiańszczyzna -
Polska. Studia ku uczczeniu Profesora Kazimierza Tymienieckiego*, Poznań 1970, 295n. -
Prameny citujeme podle Staročeského slovníku, red. B. Havránek. Úvodní stati, soupis
pramenů a zkratek, Praha 1968.

Zájem o Slováky projevují i jiné kroniky než Pulkavova, např. spis Jana Marignolliho. Myšlenku o přenesení královské hodnosti z Velké Moravy do Čech vyjadřující státoprávní nároky české na východní území Svatoplukovy říše najdeme již v naší první česky psané kronice, tzv. Dalimilově,²⁾ ovšem v podobě mnohem stručnější. V Dalimilovi je vylíčeno jen "kako jest koruna z Moravy vyšla..., kako jest z té země Čechóm přišla ... Král (tj. Svatopluk), pozvav kněžž českého, před císařem postúpi jemu království svého" (Dall 24), aniž je událost nějak šíře rozváděna na rozdíl od podání Pulkavova.

V jiné podobě než v záznamech kronikářských je traktována myšlenka kontinuity s Velkou Moravou a translace imperia do přemyslovských Čech v legendách. Jako příklad můžeme připomenout legendu Karla IV. o svatém Václavu. Autor zde hned na počátku uvádí, že moravský arcibiskup Metoděj pokřtil českého knížete Bořivoje i jeho manželku, pozdější vychovatelku mladého knížete Václava, a že se křest konal na Velehradě v chrámě svatovítském. V jiných starších pramenech se v souvislosti s Bořivojovým křtem o tomto velehradském kostele nemluví, v Karlově legendě je však záměrně pojat jako protějšek stejnojmenné metropolitní katedrály pražské.³⁾

Jaký význam lze takovému vývodům přisuzovat? Nepochybně mělo být tímto způsobem zdůrazněno, že panovník pochází po přeslici ze staré slovanské dynastie a zároveň poukázáno na to, jaké politické nároky jsou s tímto původem spojeny. Dnešním badatelům umožňuje studium takových koncepcí hlouběji poznat myšlenkové pozadí dobových politických plánů a sledovat jejich odezvu v následujících údobích. Podobně jako slovanská bohoslužba emauerská nebo zájem o domnělého Slováka sv. Jeronyma nezůstaly ani výklady 14. stol. o Slovánech a Velké Moravě bez vlivu na ideologii doby husitské,⁴⁾ v níž dále působily za změněných podmínek sociálně politických.

2) Srov. Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila, vyd. B. Havránek a J. Daňhelka, Praha 1957, 248. (Komentář Z. Kristena zde navazuje na studii V. Č. h a l o u p e c k é h o, Uherská politika Přemysla Otakara II, Pekařův sborník I, 1930, 136n.)

3) Srov. A. B í a s c h k a, Die St. Wenzelslegende Kaiser Karls IV., Prag 1934, 57; 83n.; 106n.

4) Srov. Idea národa v husitských Čechách, České Budějovice 1971, 146.